

До нової концепції юридичної освіти

маціонних технологій : Інтерв'ю Міністра внутрішніх дел Російської Федерації Р.Г. Нургалієва. - [Електронний ресурс]: http://www.mvd.ru/presscenter/interview/show_48336/.

12. З кіберзлочинністю в Україні боротимуться за п'ятьма напрямками. - [Електронний ресурс]: http://www.ua.for-ua.com/news_print.php?news=488221.

Косаревська О.В.
кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри управління та інформаційно-технічного забезпечення ОВС Одеського державного університету внутрішніх справ

Рудий О.О.
студент Одеського державного університету внутрішніх справ
Надійшла до редакції 23.08.2012

УДК 37.11

ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ЮРИДИЧНІЙ НАУЦІ

Матвєєва Л. Г.

Сучасний етап світового розвитку характеризується динамічним поглибленням процесів інтеграції як політичного, економічного, культурного, так і правового життя країн світу. Триває взаємне зближення різних країн і народів, проникнення інформаційних технологій, політична й правова трансформація, інтеграція на регіональному й світовому рівнях. У широкий ужиток увійшов термін "глобалізація" як характеристика формування єдиного планетарного суспільства. Глобалізація - процес, без врахування якого неможливо прогнозувати, визначити й здійснювати політику будь-якої держави. Вона не є чимось новим, вона є процесом, що розвивається з поступовим прискоренням. Глобалізація відчуває на собі вплив політичних і міжнародних подій і водночас впливає на рівень міжнародних відносин. Глобалізація, яка, услід за економікою, охопила всі сфери суспільного життя, безпосереднім чином позначається й на процесах державно-правового розвитку, а відтоді, і на розвитку юридичної науки.

Дослідженню процесів юридичної глобалізації останнім часом в умовах пострадянського простору присвячені праці Г.С. Гаджієва, О.М. Костенко, О.В. Кресіна, І.О. Кресіної, О.В. Мартишина, М.М. Марченко, М.Г. Матузова, В.С. Нерсєсянца, В.Д. Перевалова, С.В. Полєної, В.М. Синюкова, В.В. Сорокіна, Ю.О. Тихомирова, Л.Г. Удовики, Ю.О. Шемшученко, В.Є. Чиркіна та ін. Ця стаття присвячується одному аспекту юридичної глобалістики, а саме - проблемі глобалізації юридичної науки.

О.М. Костенко звертає увагу на те, що з кожним днем стає очевиднішим той факт, що глобалізація сучасного життя людей є цілком закономірним процесом. Юриспруденція, як і будь-який інший атрибут суспільства, не може знаходитися поза цим процесом. Для того, щоб людство могло адекватно реагувати на процес глобалізації, потрібно пізнати закономірності, властиві глобалізації. Наука про закономірності глобалізації юриспруденції, якими слід керуватися людям у соціальній практиці, називається юридичною глобалістикою [1].

Юридична наука була інституціоналізована як національно-державний проект, зважаючи на те, що, передусім, перші професійні юристи виконували своєрідне державне замовлення на проектування й тлумачення нормативних текстів. Протягом XVIII-XIX століть юридична наука в країнах Європи й Америки була занурена в суто національні справи. Предмет юридичної науки не був єдиним, і невідповідно найменш розробленими в юридичній науці були загальнотеоретичні проблеми, а така наукова дисципліна, як загальна теорія права, сформувалась тільки в другій половині XIX ст. Можна сказати про те, що до тієї пори співтовариства учених-юристів існували автономно, у межах власної держави. Від

© Л.Г. Матвєєва, 2012

них не вимагалось вироблення єдиної юридичної мови, єдиної термінології, а формування єдиного наукового простору, на відміну від природничих наук, не було практичною необхідністю.

Як уявляється, маркером початку глобалізації юридичної науки стало започаткування компаративних правових досліджень. Як відомо, уже в 1900 р. відбувся Перший компаративістський конгрес, який принаймні поставив практичні й методологічні проблеми, спільні для юристів усього світу. Саме з цього моменту можна говорити про початок інституціоналізації юридичної науки як світового за масштабом наукового проекту.

Відзначимо, що одночасно зі впливом політичних і економічних факторів глобалізації на правове життя, глобалізація економіки й політики відчувала й відчуває сильний вплив міжнародного права. Сьогодні, як уявляється, можна навіть говорити про правове оформлення глобалізаційних і регіональних інтеграційних процесів. Принаймні, Європейський Союз - це не тільки об'єднання економік європейських країн, а і їхніх правових систем, наслідком чого стала поява міждержавної або, за іншою термінологією, інтегративної правової системи ЄС. Невипадково наукове співтовариство юристів-міжнародників стало першим, яке пройшло процес інституціоналізації протягом XX ст. Так у 1914 р. за ініціативою 12 європейських юристів-міжнародників була створена Академія міжнародного права (з 1923 р. перебуває в Гаазі), яка за своєю статутною метою покликана сприяти поглибленню й неупередженому вивченню питань, що стосуються міжнародних правових відносин. Глобалізаційні процеси в науці міжнародного права й сьогодні є найвідчутнішими, що зумовлено самою природою міжнародного права та практичною необхідністю у виробленні єдиних для всього світу стандартів міжнародних відносин і стандартів прав людини.

Вплив процесів глобалізації на сферу юридичної науки виявляється також в явищі юридичної стандартизації, тобто науково обґрунтованих рекомендацій щодо уніфікації юридичної термінології, засобів правового регулювання, нарешті, самих приписів права. По суті, сьогодні можна говорити про цілеспрямовану стандартизацію правових явищ і процесів, особливо у сфері гуманітарного права. Свідченням тому є хоча би європейські стандарти прав людини, закріплені в Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод. До того ж саме гуманітарне право як жодне інше забезпечене ефективними наднаціональними механізмами захисту, що опосередковано (через судові прецеденти й рекомендаційні акти) впливають на юридичну науку.

Зазначимо, що, на нашу думку, формування трьох поколінь прав людини й поступове утвердження в між-

**ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ
ПРАВНИЧІЙ ЧАСОПИС**

народному праві принципу верховенства права спонукало глобалізаційні процеси в інших сферах юридичної науки, передусім, у науці конституційного права. Як стверджує М.І. Козюбра, “саме у верховенстві фундаментальних природних прав людини в “концентрованому вигляді” і в людському вимірі представлене вихідне правове начало. Вони виступають як загальнообов’язковий правовий стандарт і одночасно як конституційна вимога до правової якості законів та інших нормативних актів, до організації й діяльності всіх гілок державної влади й посадових осіб” [2]. Сьогодні можна упевнено говорити про те, що дослідження національного конституційного права є можливим тільки з урахуванням світових тенденцій конституціоналістики, що, як уявляється, має відбуватися за допомогою компаративного методу. Слід у цьому аспекті погодитись з Н.М. Мішиною, яка вказує, що з поглибленням процесів глобалізації й євроінтеграції, з поживленням міжнародних зв’язків України з іншими державами, використання порівняльно-правового методу стає не просто бажаним, а й необхідним для юриста [3].

Що стосується галузевих юридичних наук, то вплив глобалізації на них, можливо, сьогодні є найменш відчутним. Але слід враховувати те, що під впливом глобалізації в системах права сучасних держав сформувались такі галузі й підгалузі права, як інформаційне право, акціонерне право, біржове право, комп’ютерне право та правові інститути, зокрема, наприклад, інститут шлюбного договору [4].

Отже, у підсумку можна говорити про вплив (різного рівня й обсягу) глобалізаційних процесів на розвиток фундаментальних і галузевих юридичних наук. Постає питання про те, чи впливає глобалізація наукового знання на таку сферу юриспруденції, як історико-правова наука. Традиційно, саме ця царина юридичної науки вважалася суто національним проектом, що підтверджується хоча би тематикою історико-правових досліджень в Україні, Росії, Білорусі та інших країнах. Як уявляється, для відповіді на поставлене питання, слід керуватися концептуальним положенням, висловленим О.М. Костенко щодо співвідношення закономірності й відповідних їй тенденцій розвитку національної юриспруденції України в умовах глобалізації. Глобалізація не має розумітися як добровільна чи примусова рецепція національною юриспруденцією чужого права. Глобалізація юриспруденції - це такий розвиток національних юриспруденцій, який полягає в наближенні їх до “спільного знаменника” для усіх націй [1].

На нашу думку, предмет історико-правової науки - державно-правова реальність в її історичному вимірі - впливу глобалізації піддається доволі таки слабко (адже переважно історичному дослідженню піддаються національні державні й правові системи). Глобалізаційні процеси в цій сфері можуть відбуватись скоріше на рівні методології. Як видається, вони полягатимуть, по-перше, в оновленні історико-юридичної проблематики у

світлі тенденцій розвитку світової історичної науки, по-друге, у засвоєнні, творчому переосмисленні й застосуванні істориками права сучасних пізнавальних засобів, вироблених зарубіжною наукою. Мається на увазі, зокрема, насичення історико-правових досліджень такою проблематикою, як, наприклад, історія правової культури, мікроісторія (наприклад, історія правового життя окремої територіальної громади, історія конкретної юридичної справи), інтелектуальна історія (зокрема, історія правової думки, юридична біографістика), правова історія дитинства, історико-правові аспекти гендеру тощо (це проблеми, певною мірою уже започатковані загальною історією [5]). Що стосується методології, то, як уявляється, можливості класичної методології на сьогодні практично вичерпані (хоча, зрозуміло, повністю від неї відмовлятися недоцільно). Нове знання в історико-правовій науці може бути отримано за допомогою застосування вироблених загальною історією підходів, методів і принципів. Зокрема, укажемо на можливості антропологічного підходу, світосистемного аналізу, сучасного нарративу (особливо в мікроісторичних дослідженнях), кліометрії та кліодинаміки [6].

Окремо хотілося би зазначити не тільки переваги, а й ризики глобалізації у сфері юридичної науки. Справа в тому, що виникає проблема збереження національної правової традиції, носієм якої, серед інших суб’єктів, виступає юридична наука. Як уявляється, цих ризиків можна уникнути, зберігаючи предметне поле досліджень в історії права та держави - ним все-таки залишиться національна історико-правова реальність. Важливе дотримання балансу між розумінням її як частини світового правового простору й усвідомленням його унікальності, неповторності й, унаслідок цього - цінності.

Література

1. Костенко О.М. Культура і закон - у протидії злу: Монографія. - К.: Атіка, 2008. - С. 308-313.
2. Принцип верховенства права має нерозривно пов’язуватись із основними невідчужуваними правами людини, в яких матеріалізується ідея справедливості: Інтерв’ю з Миколою Козюброю, суддею Конституційного Суду України у відставці // Верховенство права: Законодавчий бюлетень. - К., 2005. - С. 6.
3. Проблеми сучасної конституціоналістики: Навч. посіб. / М.П. Орзіх, М.В. Афанасьєва, В.Р. Барський; За ред. М.П. Орзіха. - К.: Юрінком Інтер, 2011. - С. 58.
4. Сорокин В.В. Юридическая глобалистика: Учебник: У 2 т. - М.: Юрлитинформ, 2010. - Т. 1. - С. 31.
5. Нові підходи до історіописання / За ред. П. Берка. - 2-е укр. вид., уточн. й випр. - К.: Ніка-Центр, 2010. - 368 с.
6. [Електронний ресурс]: <http://cliodynamics.ru/>.

Матвеева Л.Г.

кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри теорії й історії держави та права Одеського державного університету внутрішніх справ
Надійшла до редакції 10.08.2012